

ШОҲНОМА

ПАРЧАЛАР

Абдулқосим Фирдавсийнинг бундан минг йилгигари ёзилган «Шоҳнома» асари ўзбеклар орасида ҳам машҳур бўлган. Унинг бош қаҳрамони Рустам Ёни Рустам Дoston ҳақидаги ривоятлар, унинг қаҳрамонлик жангномалари чойхона, гузарларда ўқилиб тилдан тилга ўтиб борсада, аммо дoston шеър билан таржима қилинмаган эди. Бу ушунан ва масъулиятли киши энди қилишди.

Ҳозир Х.Ғулום, Ж. Жаб. Боров, Назармат ва Ш. Шомухамедовлар бу шоҳ асар таржимасининг уч китоби устида ишламоқдалар.

Шарҳнома олим, халқаро Фирдавсий мукофотининг лауреати Шонслем Шомухамедов «Шоҳнома» дostonларидан бир китоб таржималардан парча тўхта қилмоқда.

«Шоҳнома» муаллифи Эрон ва Урта Осиё халқлари орасида арслар бўйи давом этиб келган афсона, ривоят ва ҳикоятлар асосида ушунан эшик асар яратган. Унда дунёнинг яратилишидан эртаниб, Эрон ва Урта Осиё ерларини араблар босиб олиб, муслмон динини жорий қилишига бундан катта давр тасвирланади.

Шоир аввало дунёнинг яратилиши, ундаги биринчи шоҳлар Каномарс, Хушанг, Тахмурослар ҳақида ривоят қилади. Тахмурос вафотидан сўнг унинг ўғли Жамшид тахта ўтиради. У едилтилан яхши тарбия олган, ўқимини, билимдон ва оқил тошбо бўлади. Унинг 700 йиллик ҳукмронлиги даврида мамлакат гуллаб-юшайди, табиат сирларини очилади, ер ўз бойликларини одамларга инсон эътиди. Одамлар турли хунарларга ўрганади. Улар металл эритиб, ундан дурол-аслаҳа ясашни, катта тўқини ва килим тикитиши, қонлардан олтун, қумуш, олма, ёнғун, форуза қабил қимматбахш металл ва тошларни олиб ишлашнинг, турли тибх ва ўт иддизларидан доривор ҳамда хушбўй атрлар олишни ихтиро этидилар.

Одамлар тинч меҳнат билан машғул, фаровон ҳаёт кечирадилар. Ахриман аслари — девлар ҳам уларга хизмат қилади. Улар фахр қўйиб иморатлар соладилар ва одамларни меъморлик сирларидан хабардор этидилар. Қурол-аслаҳа фақат ваҳший ҳайвонларга қарши ишлатилди.

Жамшид одамларни тўрт гуруҳ, тўрт табақага таъсим қилади. Рухоний муъбадларни кутуналар деб атайдилар ва уларга баланд чўққилардан жой қилиб беради. Улар абадий оловни, қадим анъаналарни сақлайдилар, илму фанини ривожлантирадilar, иккинчи гуруҳ носирийлар деб аталди улар халқ тинчлигини ва давлат мустақамлигини сақловчи жанговар аскарлар эди.

Учинчи табақа кишилари — насудийлар, деҳқончилик билан банд бўлган тинч мулкдор аҳли деб аталди. Тўртинчи гуруҳга ҳар марсада моҳир хунармандлар кирар ва улар Ахт хушбўй деб аталди. Ҳамама ўз жойида, барча ҳар уни билан банд. Мамлакат кундан — кунга яшнар борарди. Аммо Жамшид одамлар меҳри ва маътовидан гуруҳларни кетди. У уламо-у хуламо, аёбуно ақоибини йиғиб пушқ сўзлайди ва қўлга киритилган ҳамма ютуқларни бир-бир санаб, сўнггида «буларнинг ҳамма сўни сизга мен бердим, бас шундоқ элани, мени яратувчи ҳисоб этиш ва хизматимда бош эгиб туринг, ким менига тобелик қилмасиз улар ахриман» дейди. Бунинг эшитган муъбадлар чўққ этимай бош эгиб қоладилар.

Шундан бошлаб, мамлакат таулган ундан ўз гурадлар. Юрта парокандалик бошланади. Жамшид қўрқув ва саросимада қолади. Зодагонлар халқдан яширинча араб шоҳи Заҳҳок билан тил бириктирадilar. Заҳҳок босиб келганда Жамшид қочиб кетган эди, у буш тахтни эгаллайди. Юз йилдан сўнг Заҳҳок Жамшиднинг Хитой денгизин доргоқларидан топиб, қўқ бўлиб, арралатиб ташлайди.

Заҳҳок воситаси билан одамзод тухминини қуритишни режа қилган иблис ошпаз қиёбасида келиб, Заҳҳокга хизмат қилади ва қўш гуштидан лаззатли таомлар қилиб беради. Унинг таомларидан мамнун Заҳҳок «Мукофотига нима тилайсиз?» деганида, ошпаз иблис: «Менга ҳеч нима керак эмас, елгандан ўнча олинган рухсат берсанг шу менга катта мукофот» дейди.

Заҳҳок рози бўлади. Иблис унинг икки елкасидан ўнча олиб, ўнча тоғиб бўлади. Заҳҳок елкасидан эса икки илон эшик чиқди. Улар ҳар кун икки эширнингнинг мияси билан овқатланади.

ҲАБИБИЙ, УЗБЕКИСТОН ХАЛҚ ШОИРИ,

КЕРАК

Эй, кўнгал, жонинг керак, жонинга жонинг керак, Жонингу жонин учун дусту-қадрининг керак. Жонанжон бўл кенг жаҳон аҳлига ижон борича, Бу мураккаб ишга сабру ақлу виждонинг керак. Зийнати нисон мукаммалдур одоб-ахлоқ ила, Зийнатингга етмасун нуқсон шараф — шонинг керак. Ухламай туналар қоронгу бирла гап гирдобида, Партов андозанг қошингга моҳитобонинг керак. Навқирон ёшлиқда саркаб юрганнинг кўрсин эл, Қаҳрамонлардан дадил юргилки жангонинг керак. Кексаликдан урма дам эндиҳор ироданг синмасун, Гузлаган давринг Ҳабибий, яшна, давронинг керак.

Фёдор ЖИЧКА, (БЕЛОРУССИЯ).

ТўРТЛИКЛАР

Эрини урушга қузатар экан
Аёл деган эди: — Бедор кутарман.
Жанглар аро ўзсанг, очуранан аза,
Дўстдан йироқ кетсанг, қараб утарман.
Халқда шундай ақил нақл бор:
Хамман тенг иситар кўшн.
Пуч дон қўкча иттилар тапор,
Тўқ дон эса Ерга эгар бош!

ТўЛҚИН таржимаси.

Кўллари

Кўллариғни ардоқлайман, кўллариғниғи,
Менга шодумолик чечанларин тугатар,
Хаста лабларидай қуруқ ерга уруғ тикиб
Хосил кутарлар...
Сочларини силадинг сен, ердан озик олиб —
Чирой очган гул мисоли ўсди у то-тол.
Тол-тол ёра сочларига боғланди хаёлинг
Шу нун эҳтиво.
Гул тутайди, шамолдайин сочларим силайдн,
Эрмалаб бағрини ёзиб кенг.
Улайман, умринга умрлар улайди,
Кўллариғ сенинг.
Ҳар ҳолда турмушининг бошқадир йўриги,
Гул ҳидлаб кинода умр ўтмайди,
Утмаслашиб қолар гоҳ пичоқнинг тиғи,
Рўзгор юмушлари усиз битмайди.
Эанизига ва дунёга яратарман тирак
Гудегимиз билан кўришиб висол.
Кўлинг уни қўш қадар кўтармоғи керак,
Севина-севина гул кўтарган мисол.
Ногоҳ тинчи осмон тундлашар бирдан,
Емгир қуяр ювиб ёзинг далаларини.
Шундай кўнлар ўзинг уша кўллариғ билан
Арт сездирмай кўз ёшимнинг малаларини.
Кўллариғни кўзга суртай, мен то сўнгги дам,
Аёл истар рўзгоринг бутун бўлишини.
Кўзда ўктам кўтарол пичандан гарам,
Қўярман шўх, қузатиб тур қадаҳ тўлишини,
Кучли кўлар меҳри юра сочин узайтиди,
Тинглаб гар таңдир аёл қалбининг сасини,
Сочларидан битта юра қолмаган пайта,
Майли титроқ, аммо уша кўлар силасини,
Мейли ким биларди, қандай келар сўнгги дам,
Орта қолса унга яна шу кўлар яра.
Хира тортган кўзларини толқитириб гап
Тобутининг бир томонини кўтариб борар.
Бу энди нўз, захри қаттиқ, қаҳратон қишдир,
Бизда эса кўнлам энди бошланди ахир,
Бола мисол ялғовчи немоқилни хушдир,
Қиринг лолалари сўлиб бўлгунча таңир,
Эҳ-хел... лолалар-ку, хали юз очгани йўз,
Узаймонда менинг юра сочим дам сайини,
Бизга аталмиш қадаҳлар турар лим-лим тўлиқ,
Қаңқор бўлиб лабга босдин тириликни майини,
Эзиб дил чертганда хали найинг навоси,
Мураббағ кўнгулларида қушлар бозм нураб,
Бағриларни тўтираркан кўнлам ҳавоси —
Кизлар лаби қизгалдоқлар тусига кирар.
Ва кўлар ҳам, кўллариғга қайтдим мен тағин,
Темир кўямасидай кучга тўлмоқда бу тоб,
Улар менга тутмоқдалар нўклам чечагини,
Бу чечак, бу икки қўлни қилурман таов.

Ҳалима ХУДОЯБЕРДИЕВА.

ДАБИЁТИ

ЎЗБЕКИСТОНДА СОВЕТ АДАБИЁТИ КУНЛАРИ

Карим ҚУРБОННАФАСОВ, (ТУРКМАНИСТОН).

ИНСОН

Ер ҳам ўзи учун ҳосил бермайди,
Сув ҳам ўзи учун оқмас бир умр,
Булуғ ҳам ўзи учун ювинтирмайди,
Кўш ҳам ўзи учун сочмас олов-нур.
Ҳар бирининг ташвиши, қайғуси, аҳди —
Бир-бирининг бахти!
Хаммаси яшайди бир-бирига ошиқ:
Бириси сув берар, иккинчиси нур.

Ованес ШЕРОЗ, (АРМАНИСТОН).

ОЛТИН ГУЛ

«— Қайдадир у кумуш далали дйёр,
Қайда олтин гуллар дуркун маспан?»
Дейман: «Уша турпоқ—саҳаватга ёр,
Олтин гуллар тўла — менинг Ватаним!»
«— Қайси бир юракда очилар паргиз,
Муҳаббатнинг сўнмас тисоли бўлиб?»

ХАМИР УЧИДАН ПАТИР

Қачонки, ойим
Йўғурса хамир,
Хамир учидан
Пшнр патири,
Патирга агар
Солганда жизза,
Унга қўшиллар
Бир олам маза,
Ойим узсалар
Уни тандирдан,
Қорини тўнғичча
Ейман патирдан.

Борди-ю усоқ
Тушса озгидан,
Гап эшитаман
Дархол ойимдан:
«— Ноним ким босса,
У кўр бўлади,
Шоҳи САТТОР
Таржимаси.

ган босқинчилик ҳаракатлари бу ташкилот фаолиятини ҳар тарафлама жонлантарини ишига маълум даражада халақит берди. Мамлакат кинематографияси техника базасининг ниҳоят даражада қолдоқлига қарамай, 1948 йилда дастлабки хроникал ленталар яратилди. «Мок Хоа қинидаги жанг», «Вен Кат яқинидаги жанг» номли биринчи овозсиз хроникал ленталарда жанг майдонларида жасорат кўрсатган Вьетнам партизанлари багишланган эди. 1951 йилда юздан ортиқ кўча кино қўрилима ёрдамда аҳолига кино кўрсатиш хизмати йўлга қўйилди.

Совет кинематографиячилари ва бошқа социалистик мамлакатларнинг кино ходимлари вьетнамлик касб дошларига яқиндан амалий ёрдам бериб навбидин санъатнинг ривожланишига кўмаклашдилар. Танкили оварбайжон кинорежиссери, Озарбайжонда хизмат кўрсатган

монавий киносукуналар билан диҳозлангиларида. «Бир дарб кириғида» номли биринчи вьетнам бадий фильми яратилди, Вьетнамда махсус кино мактаб ўз фаолиятини бошлади. Уша йили яна бир диққатга лойиқ воқеа юз берди, «Сув Ван-Хинг-Хайга оқиб келди» номли ҳужжатли фильм биринчи Москва Халқаро кинофестивали анрани

нингдек, Аждар Муталимович «Кўз кўнларидан бирда» (1962), «Икки жангчи» (1962) номли вьетнам кинофильмлари иккинчи гуруҳларида бадий жидадан рақбарлик қилди.

Шундай қилиб, 1959 йил Вьетнам кинематографияси тарихида турли йили ҳисобланади. Худди шу йили мамлакат заводдаги «Биринчи май» деб аталган биринчи вьетнам кинопроектори ишлаб чиқарилади, Совет Иттифоқи ва Германия Демократик Республикаси ёрдами билан ҳужжатли фильмлар киностудияси янги за-

ани социалистик тухумини мустақамлаш соҳасидаги курашларини, халқ ҳужайалигининг барча соҳаларидаги тарихидан ёрқин киноларда сифатида томошабинларда илти таассурот қолдирди. Фильмларда ҳам худди шу мавзу ва голий-свёий йўналиши асосий лейтмотив бўлиб хизмат қилди. Масалан, «Қўрғунчи қиз» бадий фильмида

1965 йилда Жанувий Вьетнамда бўлиб ўтди. Картина эрссавар вьетнам халқи қаҳрамонона кураши тарихидан ёрқин киноларда сифатида томошабинларда илти таассурот қолдирди. Фильмларда ҳам худди шу мавзу ва голий-свёий йўналиши асосий лейтмотив бўлиб хизмат қилди. Масалан, «Қўрғунчи қиз» бадий фильмида

Учинчи Халқаро Тошкент кинофестивалининг тантанали равишида иш бошлашига саноқли ҳафталар қолди. Қардош Вьетнам Демократик Республикасининг кино санъати ходимлари ҳар галгидек бу фестивалда ҳам актив қатнашадилар, ўзларининг оловли курашларида турли жанр киносанъатларининг энг сўнгги ёрқин намуналарини намойиш этидилар.

Саид ХҲЖАЕВ.

УЧРАШУВ

«МЕНИНГ ТОШКЕНТИМ» ТУРКУМИДАН

Гагарин боғида арчалар,
Арчалар тағида қурсилар,
Кўнгул — бу, кўрнимас дарчалар,
Кўнгуллар кўнгулга мўралар,
Шамолда тиллашар майсалар,
Кўнгуллар жумбоғни ечади,
Арчада сайроқи майналар
Баҳорий кўнларни бичади.
Игит-қиз йўриги шу экан,
Йўловчи кўз солса не ажаб!
Улар-чун тордайн кенг жаҳон,
Бир-бирин ўқийди ҳижолаб...
Игит-қиз, ёнида китоби,
Варақлаб елпиниб ётади,
Тортилган муҳаббат таноби,
Отлаган тонглари отади,
Унисдир, пинҳондир сўзлари,
Кўрнимас отада қуюрлар,
Шу дамдан қоламак излари —
Тўрқонинг бўйини туюрлар...

Турсун ИБРОҲИМОВ.

Республикаимиз радио тингловчилари «Табас-сум» устанхонасининг эшиттиришларини ҳамшиша қўнуч билан нутиб оладилар.

ЗАХҲОК ТУШИДА

ФАРИДУНИ ҚУРГАНИ

Ҳаётидан яна қолганда қирқ йил,
Нималар бошига келди энди бил:
Гўзал қаср кичида ётар унчу сўз
Қўнйида нозланиб ётар Арнавоз.
Уйку аро кўрди қўнқичли бир туш,
Қилур касидга уч баҳодир уруш,
Икисини келишмас бириси ёроқ,
Кабийи ҳаҳрада қўзлари чирок.
Белин боғлаган шоҳ мисол паҳлавон,
Қўлға дўнж беш туркисин равон.
Келар эрди эллик бошиг шнғаб,
Улар Заҳҳокни айваси салаб.
Кичик ёшли ботир келиб устидан,
Қолдирмайн шиклиб олдн пўстидан,
Кейин икки қўлни қисиб боғлатиб,
Кананд бўйида, тоғ йўли қоғлатиб,
Кичик солиб, қириаб уни хору зор,
Этиб гарду-гард ул иккин шохсувор,
Илоншоҳин сўраб бермайн омон
Юрармиш Демованд чўққиси томон.

1) Муаббир — туш таъбиринг айтиб берувчилар.
(Давоми бор).

